

ДР НЕЛЕ КАРАЈЛИЋ

ФАЈРОНТ У САРАЈЕВУ

Шесто, допунљено издање

■ Laguna ■

Copyright © Неле Карајлић, 2014
Copyright © овог издања 2014, ЛАГУНА

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

САДРЖАЈ

Срчани удар (7) • Поглед с бакиног прозора (27) • Кошево зове (36) • Мој отац, шах и Мишо Ковач (48) • Ако је историја учитељица живота, фудбал је његово огледало (54) • Музичка школа (67) • Алеја из пјесме *Метеор* (80) • Вечерас код *Ченџе* (91) • Рокендрол (98) • Дернек просторија *Заборав* (109) • Овдје мора бит *Забрањено пушење* (123) • *Тој лисица надреалистиа* (142) • *Њу њримиџивс* за почетнике (168) • Бата брани у Сарајеву (179) • Дас ист Валтер (189) • Телевизија, у мајке једина (209) • Е, мој Џонстоне (216) • Данас је Дан републике (225) • Како је црко маршал (239) • *Док чекаш сабах са шејџаном* (260) • Најредовнији студент (269) • Шта ми је писало на длану (278) • Ко је Пишоња, а ко Жуга (288) • Што мање знаш, мање си несретан (301) • Ко је подигао сарајевски зид (313) • Испред нас је стајао пакао... (330) • Долазак сезоне лова (339) • Равно до дна (351) • Изврнути контејнер (367)

ДОДАТАК

Поговор (383) • Писмо једног читаоца (391)

О аутору (397)

Сањи, Јани и Ђиђи

СРЧАНИ УДАР

Кажу да су у Младеновцу сва чуда могућа. Те жена са крављим репом, те човјек магнет, те јагње са шест ногу, те дијете које савија челик погледом, те ово, те оно, углавном ликови и легенде у које може повјеровати само добар комад будале. Ни ја томе нисам поклањао нарочиту пажњу све до недјеље двадесет другог маја двије хиљаде једанаесте. Тад ми се догодило чудо.

Сунце тек што бјеше обасјало пусти перон локалне аутобуске станице кад се ту, на том неочекиваном мјесту, нађоше госпођа Судбина и арханђел Азраел. Да се разумијемо, није чудно да се њих двоје нађу на било којој тачки на свијету, па и у Младеновцу, с обзиром на врсту дјелатности за чије су обављање били регистровани (Судбина води нити људских живота које по правилу завршавају смрћу, док је Азраел тај који има немио задатак да почившег понесе на небо), али је било у најмању руку необично да су виђени на истом мјесту и у исто вријеме. Обично, због густог распореда, госпођа Судбина свој дио посла заврши и оде, журећи на неко друго мјесто, а тек онда долази арханђел Азраел, не би

ли уредно покупио остатке преминулог, које ваља пребацити што на небо, што под земљу. Отуда, и поред тога што су обоје стари више хиљада година, нису имали прилике да се често виђају. Зато, ако их икада видите у исто вријеме и на истом мјесту, знајте да је између њих искрсао неки проблем, конфликт.

Тог сунчаног недјељног јутра ја сам био предмет њиховог неспоразума.

Како су дошли прије времена, за мјесто чекања изабраше биртију *Код Мије*, ону која одваја младеновачку пијацу од паркинга испред зграде Скупштине општине. Арханђел наручи вињак, а она сок од јабуке и неко вријеме проведоше без изговорене ријечи.

Судбина је полако губила стрпљење, желећи да што прије заврши посао због ког се тог сунчаног мајског јутра затекла у Младеновцу. Гледала је у дно своје чаше, у којој одавно више није било сока од јабуке, као неко коме је живот прошао без смисла и великих узбуђења. У оваква предивна јутра, окупана тако сјајним и бистрим сунцем под чијом свјетлошћу и мјеста попут ове жалосне кафане добијају атрибуте Сикстинске капеле, госпођа Судбина се осјећала сувишно.

„Какав несклад између мене и овога јутра“, прошапута и упути поглед ка роштиљу на коме су цврчали ћевапи, пљеске, ражњићи и кобаје. Арханђел Азраел примијети тај поглед и у складу са својим европским манирима упита даму да ли је гладна. Судбина одмахну главом и тако му даде до знања да би најрадије напустила биртију у којој сједе већ више од четири сата.

Одјевена у дугу смеђу хаљину од енглеског твида, са шеширом чији је обод бацао сјенку преко њеног лица, Судбина је преко шанка гледала у календар за двије

хиљаде једанаесту. Красило га је наго тијело неке Азијаткиње. Арханђел Азраел гледао је кроз мусави излог биртије младиће и дјевојке које је на улицу избацила покојна младеновачка ноћ. Пригрну црну кожну јакну, украшену нитнама и зихернадлама, исту онакву какву су носили поборници панк покрета у вријеме кад сам и ја био млад.

„Мала, дај нам десет ћевапа и пилеће бело, са много лука. И мени донеси још један рубинов.“ Конобарица климну главом и исте ријечи пренесе дебелом, ожареном, надимљеном роштиљџији, који од силних наруџби није стижао да обрише зној са чела са ког су слане капи падале на усијану омашћену решетку на којој се већ увелико пекло мамурно месо.

„А ви?“, упита га Судбина.

„Шта ја?“, одговори арханђел, правећи се да је изненађен њезиним питањем. Знао је да ће кад-тад доћи вријеме да она нешто њега пита. Предуго раде овај посао да би тек тако сједили без ријечи.

„А ви?“, поново упита Судбина.

„Шта ја?“, правио се луд Азраел.

„А ви? Зашто сте ви овдје?“

„Чекам муштерију.“

„Овдје у кафани?“

Арханђел баци поглед на свој ролекс на длакавој руци и почеша се крилом иза увета, украшеног минђушом.

„Требало би да дође за пола сата. Занимљив случај... Духовит дечко, али предуго у животу. Прецијенио је себе и своје могућности. Будала! Ништа спектакуларно. Један слатки мали фатални срчани удар.“

„Можда је то оно због чега су ме звали да дођем у ову забит“, помисли Судбина. Она покуша да сазна нешто више о том случају.

„Штета. Знате, колега, некад ми је жао свих тих смртника, свих тих људи који не осјећају властите границе, који не могу да установе докле могу да се пруже... А тај, извините на питању, што га чекате, је ли ушао у неке године или је млад?“

Азраел се претварао да му је драго што се дама коначно заинтересовала за његов посао. Ни њему није мањкало лукавства. Промијени положај тијела, нагну се ка њој, а поглед му поста фришак и бистар.

„Па, по годинама је млад, четрдесет и девет, али по ономе што је преживио, то је скоро дупло. Као што рекох, занимљив дечко. И познат... Оууууу, биће то врхунска сахрана!!! Код мене у фирми, сви су убијеђени да на сахрани неће бити испод три хиљаде званица.“

Судбина схвати о чему се ради. Покуша да извуче још који податак о човјеку због ког је потегла толики пут, спремна да сваког тренутка уђе у спор са Азраелом. „А, селебрити! Па шта му је то требало?!“

„Јебига. Људи не знају када треба да стану. Тијело не трпи будалу!“

У том тренутку, на паркингу испред угоститељског објекта паркира се сиви пежо, партнер нове генерације. Из њега излази енергичан човјек, са незнатним вишком килограма. Његова појава изазива осмијех код случајних пролазника. Он им отпоздравља у добром расположењу. Улази у угоститељски објект с намјером да, прошавши између столова и шанка, уђе на пијацу. Поздравља се са скоро сваком особом која у кафанском жагору и диму цигарета конзумира своју прву кафу, другу пиву, трећи вињак или четврти ћевап. Конобарица му љупко махну. Он прође поред стола за којим су сједили Азраел и Судбина. И њих поздравља, не знајући да ли их познаје

однекуд или не. У малим мјестима ваља свакога поздравити. Такав је ред.

А тај човјек, то сам био ја.

„Па то је Неле!?! Зар Неле?!?“ Први пут у току дана Судбини се отеше нека осјећања.

„Не интересује ме ко је. Посо* је посо“, рече арханђел Азраел. Био је хладан као Ивковић кад је одбранио пенал Марадони.

„Па то је Неле из *Надреалиста*... Из *Пушења*... Сад ради са Кустурицом онај *Но смокинџ*...“, као да жели да ургира, Судбина се унесе у мој случај.

„Драга моја, код мене имена ништа не значе. Ако сам могао превести Кенедија, Че Гевару, Тита, Ђинђића, овога, онога... зашто не бих... Како се оно дечко зове?“

„Неле. Неле Караџић, доктор. Али... Ја га немам на списку! По мени, он има још многих дана на овом свијету.“

Судбина покуша да сакрије немир, али одаше је покрети док је вадила блокчић из ташне. Азраел је надмоћно сједио са друге стране стола. Уживао је у ситуацији у којој се пред њим једна дама изгубила под теретом чињеница. Вадио је чачкалице из карафиндла, ломио их на пола и оним средњим танким дијелом чистио џепове у својој вишехиљадугодишњој вилици напуњеној мљевеним месом и врућом лепињом, коју би, које ли ироније судбине, и мртва уста јела. Интересантно, није пушио. Док је она покушавала да нађе оправдање за оно што је носила у глави, он показа конобарици испружен палац десне руке, којим је означавао број вињака који би требало да му донесе.

---

* Прва и посљедња фуснота: књига је писана новопримитивним језиком чији је посљедњи Правопис објављен 1984. године у издању издавачке куће *Ко је узасио свјетлости* са Сокоца.

Судбина се најзад насмија: „Ево, знала сам.“ Показа на свој нотес, те исти потури Азраелу под нос: „Овдје лијепо пише... Неле остаје жив!“

Азраел се намршти. Не би му право.

„Па добро, ко је овдје луд?! Нећете ми рећи да сам без потребе дошао са Исланда?!“ Љутито одмахну главом, а његов глас доби неубичајену дубину, од које застаде дах свакоме у кафани *Ког Мије*.

„Не долази у обзир! Ја у својој агенди имам име, презиме, дан, сат, мјесто, начин смрти... А овдје лијепо пише: закрчење доње аорте *vaso spastica*, прекид рада срца. Једном ријечју: срчани удар. Инфаркт!!!“ Показа свој мали ајпод. Судбина ушути. Покуша да добије на времену и да Азраелу пружи прилику да се смири. Окрену главу ка конобарици, но прије него што покуша да јој се обрати, Азраел, не скидајући поглед са Судбине, викну неугодно и простачки: „Мала, дај госпођи још један сок од јабуке.“

То је била кап која прели чашу. Преко таквог испада једна дама није могла да пређе. Она устаде тако сигурно и одлучно да не дотакну нити стола нити столице, и упуту Азраелу поглед пун презира. Тихим, подрхтавајућим гласом рече:

„Надам се да ми нећете замјерити уколико се удаљим.“ Азраел је и не погледа, већ обори главу, дубоко свјестан да је прешао границу пристојности. Но, његова сујета му не дозволи да је погледа право у очи и упуту јој ријечи извињења.

И док је он нетремице гледао у столњак укапан вињаком и водом, и прекривен мрвицама лепиње, Судбина се достојанственим кораком упуту ка излазним вратима. У кафани, која већ увелико бјеше пуна, наста мук. Није било

чељадета које не схвати да се дешава нешто страшно, да је пред некога постављено питање живота и смрти.

„А шта ћемо са човјekom? Је л’ га ја одводим у мртве или не?“

Ја сам тај разговор оставио за собом. Уђох у пољопривредну апотеку и, прије него што затражих средство за прскање ружа, осјетих бол у желуцу. Бол није био толико јак да од тога правим драму, али је био константан и није попуштао у интензитету. Био сам толико прибран да ниједним покретом или изразом лица нисам показао продавцу да имам неки проблем. Продавац је био космат човјек, густих бркова. Више ми је личио на месара него на некога ко ради у апотеци, па макар била и пољопривредна. Он се окрену, баци поглед по неуредним дрвеним стелажама на којима је стајала гомила хемикалија и које је само женска рука могла довести у ред. Ипак, на моје изненађење, он пронађе оно што сам тражио. Пред мене спусти кесицу на којој је писало име хемикалије, име произвођача и упозорење о отровности препарата.

„Имамо само овај... словеначки... он је мало скупљи од *Галеникиног*, али комшије веле да то свакако не помаже ако ружу нападне пепелница.“

Превише података за некога ко је добио једноставан задатак да купи „отров за руже“. Извадих телефон из џепа и назвах онога ко ме је послао. Бол у желуцу поста јачи. Телефон зазвони. Јави се Сања. Упитах је за врсту отрова. Бол почиње да се пење из желуца ка горе. То је сад био потпуно нов бол. Постадох узнемирен. Бол није јењавао, већ се полако пењао уз врат. Како је бол гризао моје тијело, тако је паника хватала моју душу. Сања ми рече да узмем то што ми усамљени Брко нуди. Она не примјећује да са мном нешто није у реду. Ја узимам

кесицу. Плаћам. Брко ме гледа. Осјећа да се нешто дешава. Али не зна шта. Бол прелази у грло. Нисам сигуран да ли је то само желудац. Одмахујем Брки за ситан кусур који ми враћа. Излазим, уз шутири поздрав. Бол у желуцу се појачава, у грлу мало попушта, али је у врату и даље присутан. Одлучујем да прекинем куповину. Идем до аута, да сједнем и да видим 'оће л' ме престат. Пролазим поново кроз биртију. На самом улазу сударам се са Судбином и Азраелом. Рекох: „Пардон“, и прођох на друга врата, ка паркингу.

Нису ме ни примијетили, јер су стајали једно наспрам другог, попут љубавника између којих је управо искрсла свађа. Да се Шекспир тог јутра задесио у Младеновцу, закључио би да врела љубав никад разуму не да споразум да изглади. Истина, говорили су и даље тихо, не желећи да ремете недјељни младеновачки мир, али је у њима буктао пламен правог малог рата који је својом силином пријетио да запали цијелу Шумадију.

„У мом нотесу пише да удар није смртоносан. Мислим, колега, да је у овом случају затајила ваша администрација. За Нелета, према мојим папирима, има још времена.“

„Онда нешто није у реду са комуникацијом између наших фирми! Али, молим вас, зар је вјеровати вашем нотешчићу? Погледајте систем по коме ми данас радимо!“

Арханђел славодобитно извади свој ајпод, а Судбина се кисело насмија:

„Зар је важније на чему пише од онога шта пише?“

„Сад ме љутите, млада дамо. Мислим да имате личну наклоност према тој особи, што вас потпуно дезавуише у обављању тако одговорног посла као што је наш.“

„Лична наклоност!?! Па ја више волим старо *Пушење* него ово што он сада ради. Што се наклоности тиче – јесте, стрпала сам и њега и његову породицу у посљедњи авион из Сарајева за Београд деведесет и друге, на само дан пред почетак рата. Јесте, дала сам му могућност да повремено напушта Србију за вријеме бомбардовања деведесет девете, али, молим вас, ја према њему не гајим никакве озбиљније симпатије. Није он ни Чола ни Бајага!“

Азраел се осврну око себе. Би му неугодно кад примијети да су све очи у кафани *Код Мије* упрте у њих двоје. Махну конобарици да приђе, извади из џепа свежањ згужваних пара и тутну јој их у руке попут коцкара.

Осјети њен длан. Био је влажан. Упути јој поглед пун љубави, окрену се и изађе из биртије. Потражи ме погледом и нађе ме. Сједио сам за воланом, пресавијен од болова.

Оборих сједиште колико сам могао и покушах да нађем најприроднији положај тијела, не би ли ме прошао бол. Но, не само да није пролазио, већ се ширио према горе и са собом доносио осјећај беспомоћности. У тренутку када се вилица укочила а зуби почели да трну, знао сам шта ме је снашло. Није ме болио желудац. Бољело ме је срце.

Интересантно је како човјек, када дође у безизлазну ситуацију, размишља брзо и дела исправно, као да му се драматична позиција у којој се нашао дешава сваки дан. Ја, који сам познат као смушен, онај ког „кресе“ погрешне реакције и латентна параноја, ја, који сам у животу увијек кретао касно и у супротном смјеру, ја, који никад нисам знао процијенити шта људи од мене траже, јер

сам у свом мозгу сам себи био важнији од њих, ја сам у том тренутку био прибран и свјестан сваког детаља ове, признаћете, крајње неугодне ситуације.

Угледах госпођу с цегерима. Упитах госпођу с цеке-рима: „Госпођо са цегерима, гдје је овдје Хитна помоћ?“ Госпођа с цегерима ми брзо, без сувишних ријечи и покрета, показа пут. Имао сам среће. Хитна је била удаљена тек неких сто метара од пијаце. Упалих ауто.

Бол је постајао све неподношљивији. Вратих се у рикверц. Кренух неких педесет метара кроз забрану.

Бол је био толики да је засјенио чак и страх од смрти.

У ствари, како је пожељно умријети кад те нешто боли! Смрт ти дође као спас, олакшање.

Збуних се на сједишту раскрсници. Угледах пар у пла-вим тренеркама.

„Хало, ви у плавим тренеркама!“

Пар у плавим тренеркама се окрену ка мени.

„Гдје је овдје Хитна?“

Показаше ми руком. Док сам улазио у двориште Хит-не, гледали су за мном онако како ме гледају они који ме препознају.

И гле чуда – пред Хитном нема никога. Изгледа да сам само ја намјеравао умирати недјелом. Ко Тито.

Паркирах ауто пред самим улазом. Неки ћелави тип изађе из зграде. Хтједе ми, вјероватно, рећи да је ту пар-кирање забрањено, али кад ме угледа, поста уплахирен и ужурбан.

„Раде, Раде! Долазите овамо!!!“, викао је, не скидајући поглед са мене, као да је мислио да ће ме, ако ме престане гледати, умјесто његовог погледа, узети смрт! Ја сам већ био притиснуо број 2 на мом мобилном телефону. То је кратица којом долазим до Сањиног броја. Дадох некоме

од оних око мене телефон и рекох да јаве Сањи да дође по ауто... да ме вози... или да ме не вози... него да зове некога или да не знам шта... само да јој нешто јаве. Око мене се сјатише и Раде и цијела младеновачка Хитна. Нико ништа не говори. Само су ужурбано радили, као у некој ТВ серији о ургентним центрима.

Јебем ти, која је то била паника!

Ставише ме на кревет, скинуше ме, намазаше машћу, опасаше ме кабловима ЕКГ-а, донесоше некаквих цјевчица, почеше ме убадати, притискати, носити, гурати, враћати, али све са неким редом, све попут неког добро увјежбаног ритуала.

А ја сам се знојио и знојио, текла је вода низ мене. Фрцала. Такав сам бар осјећај имао. Тјерао сам мозак да ради. Нисам смио да изгубим свијест. Тако сам барем мислио.

У ствари – ништа нисам мислио. То сам научио из филмова. По глави су ми се вртиле ријечи без реда и без логике. „Кабеза!“ Кабеза, водопад у Јајцу, па поново: „Кабеза!“ Па онда хук Жељиних навијача који пјевају по некој општеприхваћеној јуначкој мелодији... „Ооо-обaaaaаааа боооода.“ Па поново „Кабеза!“ Не, то није оно што називамо филмом живота, који нам се наводно, а није доказано, врти у тренутку кад напуштамо овај свијет. То је више личило на звекет података у добро пијаној или дрогираној глави. Стога се нисам ни препао. Да је почело одвртање филма, вјероватно бих се усро од страха...

„Кабеза.“

Та ријеч ми је бушила мозак.

Откуд ми то? Да ли ту ријеч моја свијест врти због занимљивог звука који производи, без обзира на смисао...

или се баш у тој бесмислици налази смисао? Или је мени кабеза оно што је за грађанина Кејна био пупољак руже? Шта год да је, дан касније, када се срце смирило а дух стабилизовао, она је напустила моју главу.

Направише снимак срца. Касније сам га видио. Изгледао је као да су се дјеца посвађала око тога како се цртају морски таласи. Ни трага од ритма. Инфаркт миокарда! Нема грешке. И даље ми нико ништа није говорио. Само су летјели око мене и гурали кревет у разним правцима. Али, сваки њихов потез одисао је смислом. Вјеровао сам им. Или нисам имао други избор?!

Жени је тешко утврдити године. Она може да има и двадесет пет и педесет пет истовремено. Једна таква уђе у просторију гдје сам лежао. Њен ауторитет смири све присутне. Узе онај дјечји цртеж. Не удостоји ме ни ријечи, али је зато лице говорило и више него што треба. Нешто између немоћи и сажалења. Хвала јој. Није се правила паметна. Кад се Србин не прави паметан, то је знак да нема простора ни за какве импровизације. Изађе из мог видокруга. Њу замијени млађа особа мушког пола. Косматим рукама подиже ми главу. Другом руком ували ми у уста девет малих црвенкастих пилула. Од тог момента па надаље и убудуће, те пилуле ће постати моји велики другари. Прогутах другаре. Би ми лакше. Покушах нешто да кажем. Нико ме није зарезивао. Жена која је унијела ауторитет је нестала. Без ње ови остали не могу ништа. Изгураше ме напоље. Комби ме је чекао. Само мене. Убацише ме унутра вјешто и рутински. Два момка су ме већ стављала на апарате. Дође Сања. Иза ње Гага, наш дивни комшија. Он блијед ко крпа, Сања забринута, али са обећавајућим изразом лица. Ја покушах да

узвратим осмијехом. Тако је мени узвратио мој отац, непосредно прије него што је умро у болници, у Мељи-нама. Сања прозбори: „Не брини. Већ сам звала. Сад те воде у Ургентни. Све је у реду.“

Нек ми је то рекла. Кад осјетиш да тако јака особа као што је моја жена каже нешто тако важно, осјетиш неку чудну сигурност, осјетиш да си у добрим рукама, ушушкан, припажен. Осјетиш умирење. А морате признати да смиреност зна бити од велике користи када човјек добије срчани удар. Касније се испоставило да је моје стање било толико тешко да ничија ургенција није била потребна. Водили би ме на прву линију фронта и да нико никог није звао.

Она два иста фрајера, рутинера, завезаше ме за кревет, те ме прикључише на некакве апарате. Један оста са мном назад, други крену напријед. Затвори бочна врата комбија уз тресак. Почех се смијати. Ваља овом кршу да стигне од Младеновца до Београда. Како то помислих, тако баја за воланом удари по гасу. Кренусмо хистерично, уз звуке сирене и шкљоцање ЕКГ апарата. Фрајер који је остао са мном најзад ми се осмијехну. Био је то људски осмијех, а не професионални. И то ме умири. Комби похита. Обилазио је запрежна кола, тракторе, мотокултиваторе, краве, овце, козе, аутобусе локалних линија, прелазио преко ускотрачних пруга, љуљао се лијево-десно, све док се није уфатио ауто-пута. Онда је било мало лакше. Баја искључи сирену.

Настаде неприродна тишина!

Ја погледах око себе и имам шта да видим. Оно двоје сједи поред мене. Она, Судбина, склупчаних ногу, са ташницом преко кољена. Он, Азраел, склопљених крила,

са воњом коњака из уста. Није имао један зуб, а из носа су му вириле длаке. Момак поред мене или их није примјећивао, или се на њих навикао.

„Други ЕКГ му је већ бољи“, примјети Судбина.

Зар су ми мјерили два пута? Кад? У, јеботе, ја сам мислио да сам све вријеме био при свијести.

Како арханђел зна читати мисли, тако ми одмах одговори.

„И јеси. Нажалост.“

„Што нажалост?“, упитах безгласно.

„Како што? Па јебо сам ти све... од јутрос те чекам да те водим горе. Знаш ли ти колико је вријеме мени драгоцјено?“

„Па што ме не одведе?“

„Зато што сам глуп“, одговори он. У гласу му се осјећала нервоза и нека врста разочараности, која обично хвата оне који праве паузу у пићу. „Зато што сам слушао ову госпођу овдје.“

Показа на Судбину.

„И шта сад?“, упитах.

„Мислим да ће ти уградити стент“, одговори ми момак у бијелом, који није примјећивао два ексклузивна путника у возилу.

Хтједох му рећи да не питам њега, али ако кренем да му објашњавам с ким тренутно разговарам, он ће ме, умјесто код кардиолога, послати психијатру.

„То ти је прстенчић који се стави у крвни суд“, настави он паметовати. „Лежиш дан-два... И идеш кући.“

„Ма, какав стент“, проговори Судбина. „Није ти ништа. Само спазам суда, *angina pectoris non stabilis vaso spastica*, али они не могу тако лако да се с тим помире,

па ће те држати у болници док не полудиш. Али и то је боље од овога што ти нуди овај са крилима.“

И сад, умјесто да роштиљам са дјецом, умјесто да у зубима циједим чашу кајсије охлађену до бола, ја се у возилу Хитне помоћи јебем са најмање двије различите дијагнозе. Бол је свакако престао. Имам осјећај да би ме, кад бих овог пристојног момка лијепо замолио, можда вратио кући.

„Хајде, хајде“, проговори Азраел, прочитавши ми мисли. „Па за једно пола сата да те покупим испред капије, да нисам цаба долазио.“

Ја погледах у Судбину. Она ми заштитнички климну главом:

„Не би могао да устанеш. И нећеш то моћи недељама. Теби је срце престало да ради. Ти немаш снаге ни кашику да дигнеш, а не да идеш кући.“

„Да дигне кашику, него шта!“ , није одустајао Азраел. „А онда одмах да је баци!“

Погледах у оне апарате на које су ме прикључили. Видим како ради моје срце. Чујем његове откуцаје. Полако се одвајам од свога тијела, надносим се над њим, лебдим. Видим себе како лежим у комбију. А око мене лијеп и сунчан дан. Какве ли везе ја имам са својим срцем? Откуд то да и ово што осјећам, и ово о чему размишљам, зависи од његовог откуцаја. То мора да је нека грешка! Зашто би и мисли и осјећања и разум, који је у ових педесет година уложио сав свој труд да схвати свијет око себе, висили о одлуци једне пумпице којој је очигледно дојадило да настави са својим радним задацима, па ме сад намјерава преселити на неко друго мјесто и то летом за који још нисам резервисао карте. Како је могуће да

уз сву своју свијест, уз све своје знање и све вјештине које имам, не могу да ријешим проблем са срцем! Или не знам праве вјештине или људски живот не вриједи ни пишљива боба.

„Не знаш вјештине“, одговори Судбина.

„А ни живот не вриједи“, дода Азраел.

Ја их погледах, па се вратих назад. Опет дадох тијелу да господари умом. Азраел погледа на сат. Види му се нервоза на лицу.

„Колега, вама би најбоље било да сте остали да завршите своје пиће у оном еминентном локалу... видим да вас је ухватила нервоза.“ Судбина ово рече искрено, без гађења и ироније.

„Не знам ни сам шта да радим. Овај клијент је већ требало да буде мртав, барем по плану и програму који ја имам за 22. мај 2011.“

„Аууу, све је отишло у курац кад се ни на небу више не држе плана и програма“, помислих.

„Ма, држе се... само што је колега мало пожурио. Изашао је на терен без најважнијег папира.“

„А ко му даје тај папир?“, упитах се.

„Ја“, одговори Судбина. „Без њега вас не може пребацити на небо.“

„Одлично“, помислих. „Ако зависим од њене воље, стварно сам најбао.“

„Наравно да зависите од моје воље. То ми је посао. У ствари“, она се мало љутну на моје ниподаштавајуће мисли, „можете и без тог папира, уколико желите. Ја вам не бих правила проблем.“

Аууу, како је само мало потребно да се Судбина наљутити. Азраел ме поново погледа. Прво мене, па сат, па онда сат, па мене. Приђе ми, унесе ми се у лице. Њему је доња

десна четворка потпуно отишла од каријеса, а испод два доња очњака има уграђене пломбе пете класе. Личи на Тома Вејтса. Базди на вињак. Неиздржљиво. Ако горе овако смрди, боље да се не качим са Судбином.

„Види, мали“, рече ми он, „је ли тебе страх смрти?“

„Није.“ Не знам ни сам зашто му тако одговорих.

„Па хајде онда са мном, немој ме правит будалом!“

„Нећу.“

„Па што нећеш, кад те није страх?“

„Нећу због шупака!“

„А, то је већ нешто друго.“

Завлада тишина. И моје мисли се стишаше. Мислио сам само на дисање. А онда, у устима осјетих чудан укус дјетињства. Нешто ме разлијежи, опусте ми мишиће, а на кожу изби слатки сок сјете.

Мој дух поново изађе и погледа мученика што лежи на кревету, прикљученог на апарате, кога у Ургентном центру очекује тим за катетеризацију, резервисано мјесто у одјелу између неба и земље, а чије ће име сутра исписати насловне стране свих жутих и плавих новина под надсловом ДРАМАТИЧНО!!! Мој дух ме није гледао са забринутошћу, већ са сјетом, и с неком чудном драгошћу, као да је задовољан тиме да коначно, послије толико година панике и трке, има времена да се окрене самом себи и – не да подвуче црту, јер је за то и рано и непријатно вријеме – већ да у себи изазове све оно узбуђење које ће га попут времеплова послати у прошлост, вратити из ње, бацити у будућност таквом брзином да ће му бити јасно да у ствари постоји само Сада и Овдје и да су и прошлост и будућност и ова природа и овај ауто, чак и ово двоје радозналаца које је он сазвао,

само једна велика илузија, „маја“, из које, нажалост, још није нашао начин да изађе.

„Јесте“, рече судбина са сјетом, „то је тачно, све је то илузија.“

„Али с тим живимо“, настави Азраел. „А ти, мангупе“, обрати се он мом духу, „кад си ме већ издркао као младог мајмуна, каква је твоја илузија? Ко си? Гдје си? Шта си? Ајд нам причај мало. Ако ништа, дужан си ми нека објашњења.“

Мој дух погледа у Судбину, као да тражи благослов. Судбини би драго да је мој дух тако поступио. Њен его би задовољен.

„Причај... ја ту причу знам... али волим да је чујем, с времена на вријеме.“

И ја почех да причам.

А како почех да причам, тако кроз мене потекоше потоци носталгије и неког чудног блаженства које човјек чува у себи као најдрагоцјенији пртљаг, сакривен иза десет брава, а отвори га оног момента када се сјети дјетињства и безбрижности које оно са собом носи. Са тим блаженством мој дух се поново одвоји од безнадежног тијела, узлети високо па се испод Азраела, Судбине и мог духа створи слика моје зграде, онакве каква је била тих далеких шездесетих година, свјеже окречена и поносна, прекривена тек палим снијегом, док из ње, прескачући све по двије степенице, изађе момчић, дијете, у неком шареном смијешном џемперу ведрих боја, са капом која му је прекривала главу, уши и пола врата, и са школском торбом на леђима већом од њега, која је ландарала у ритму његових раздраганих корака. Тај дјечак то сам ја, рекох друштву у комбију. Судбина ме подсјети да за њу не постоје будућност и прошлост, већ једно велико Сада,

а Азраел ме не удостоји ни погледа, видно нервозан што се моја агонија и даље наставља.

Јесте, то сам био ја. Запушеног носа и вјечито мокрих ногу. Како изађох из зграде и замакнух иза угла, ван видокруга оних који би можда могли да ме виде, тако бацих ону торбу и објема рукама заграбих снијег, правећи од њега грудве. Стадох гађати дрвену бандеру која је носила шкрту свјетилку, чија је шкиљава свјетлост за тамних ноћи у мојој Улици Фуада Миџића била једини доказ да је ту још увијек град. Очас посла, и моје руке се следише, али наставише да мијесе мокри снијег, са истом страшћу са којом вајар мијеси глину. Много волим снијег. Родио сам се оне године када је снијег био највећи. Кажу да је Босна те шесет друге на трећу била затрпана. А снијег у Сарајеву падне за 29. новембар, опколи град и не повлачи се скоро до краја марта. Не, то није онај бијели, сјајни, сунцем окупани снијег, који гледамо на разгледницама из алпских предјела – то је масни, умазани црни снијег, оболио од смога. У ствари, снијег када падне, буде бијел не дуже од четрдесет и осам сати, а онда га офарба и ошуга густа магла по којој је Сарајево било познато. Магла се спуштала на град и није му дала дисати тачно онолико колико је дуга зима, а тих мјесеци по граду и птице иду пјешке. Лако је препознати Сарајлију било гдје на свијету. Погнут ход, згрбљен и опрезан, са рукама што дижу оковратник мантила... тај ход је био резултат хода кроз маглу. И то је један од разлога што се у том несретном граду ријетко дало срести онога који гледа ка небу. Ко год да је то био, бивао је сурово кажњен.

Затим сам занесен наставио пртином према школи, застајкујући на сваком ћошку гдје се дешавало нешто

интересантно. Мачка која гања црну врану, комшија Мишо покушава да упали свог тристаћа, гараж која излази из ауспуха несретне машине и боји снијег под собом тамним бојама, часне сестре које се уз цику и раздраган смијех сличан дјечјем клижу низ падину која води ка згради у којој је живио мој друг Дедић, дјеца која вриште грудвајући се и зачикавајући дедицу на балкону црвене зграде, Гиго Боснић и још неколико ентузијаста који су на школском полигону очистили снијег из рекета и играју баскет три на три, Зајко и Роко како бјеже од Ђокице, коме дођу три стоје има већ пет дана. Моја кућа је од основне школе била удаљена мање од петсто метара, али је тај пут могао трајати годинама.

ПОГЛЕД С БАКИНОГ ПРОЗОРА

Азраел ме погледа љубопитљиво, онда махну својим крилом и поквари слику мога дјетињства која је лебдјела између нас. Потом се у маниру искусног плесача окрену око себе и на длану донесе слику мога града, јасну као послије прољетне кише.

„Шта је ово?“, упита ме.

„Раскршће“, рекох. „Видиш, ово ти је улица...“

Одозго са Кошева, окомито, под правим углом, у Титову улицу уливала се Улица краља Томислава, а из ње је излазила тања и њежнија, под именом Доситеја Обрадовића. Доситејева је личила на узак мрачни кањон између двије громадне зграде, подигнуте у доба Аустрије, на чијим су фасадама мемла, чађ и смог оставили више него видне ожилке. Сунце је у ову улицицу залазило ријетко и шкрто, па су прозори на згради Жељезничког транспортног предузећа исијавали мрачну мистичност, као да се у њима огледају бијеле ноћи у Петрограду.

У оној другој згради, са чије се предње стране пружао поглед на једну од најфреквентнијих сарајевских

раскрсница, живјела је моја бака. Бакина зграда доминирала је простором, изгледом и димензијама. Бацала је сјену на пола Титове, ширећи свој ауторитет и снагу. Онај који је ту зграду направио, учинио је то с намјером да она ту стоји најмање хиљаду година. Чврста, моћна, стамена попут Жељине одбране, та зграда на углу Титове и Доситејеве била је власништво неке јеврејске породице која је, пред налетом нацизма и антисемитизма тридесетих година двадесетог вијека, разгулила у Америку. Изузетно интелигентна одлука, кад знамо шта се све са Јеврејима дешавало у Сарајеву, у несретно вријеме између четерес прве и четерес пете. Након ослобођења – када се испоставило да је цијело Сарајево било у партизанима, а да су они Јевреји и Срби који су у току четири године НДХ отишли из града у непознатом правцу то учинили на чисто добровољној бази – зграда је, у складу са обичајима тог времена, национализована, те су сви они који су у њој становали постали власници станарског права, институције коју је познавало само социјалистичко самоуправљање. У тој згради су од двадесетих година прошлог вијека живјели мој дида Симо и бака Паула. Живјели су са своје четворо дјеце у двије велике просторије, које су се загријавале шпоретом на ћумур, и несебичном љубављу. Једна просторија била је спаваћа соба, а друга комбинација кухиње и примаће собе. Те двије просторије, високих плафона, дуплих прозора и дебелих зидова, опстајале су деценијама непромијењене а свемоћне, док су се око њих мијењали државе, друштвена уређења, окупатори и ослободиоци, агресори и браниоци, дизале се револуције, дефиловале војске, падала царства. Ту, у те двије просторије, живјеле су три генерације мојих предака, које су рођене у једној а

умрле у другој држави, не мијењајући ниједног момента адресу становања.

Мој дида Симо имао је мали транзистор, из ког се увијек чуо коментатор фудбалских утакмица Прве савезне лиге. Мени се тада чинило да се утакмице играју сваког дана и да Жељо увијек губи. Мој дида Симо ме научио да навијам за Жељу, а Жељо ме је научио да увијек навијам за слабије. Транзистор је стајао на креденцу у кухињи, у којој су Симо и моја бака Паула, пола Чехиња а пола Хрватица, засновали своју бројну породицу. Транзистор је био у кожној футроли са прорезима, који су омогућивали да се види скала по којој је дида бирао станице. Моја омиљена игра била је скидање те футроле са транзистора. Дида ме је звао Нено. Он ме је научио да ходам и да волим људе. Отац ме је научио да им вјерујем, а мајка да њих двојица нису у праву. У моменту када сам скидао футролу са дединог транзистора, још нисам имао намјеру да ишта постигнем. „Нено, остави то!“ Тако ми је говорио, док сам се ја зајебавао са транзистором и његовом кожном футролом. Изнад креденца, који је у ћумуром гријаној кухињи стајао попут катедрале, на зиду је стајала икона Светог Николе. Моја бака, која је у складу са тадањим законима прешла из католичке у православну вјеру – а таквих примјера, признаћете, немамо баш много – за Светог Николу, славу мога диде Симе, који ме је звао Нено, правила је супу од бакалара. И тај мирис остао је у мом сјећању као нешто што окупља људе, даје им сигурност, кураж. Обожавам бакалар. Опор и вјечан... А за славу, око тешког дрвеног стола који је доминирао кухињом, окупе се родбина и пријатељи. За тај сто, чини ми се, могло је да стане више хиљада људи. Мој брат и ја забављали смо се трчећи око

њега, све док не направимо неко срање и док нас мој отац, комуниста али толерантан према старим српским обичајима, добро не издевета. У свом несташлуку, једном сам, памтим, направио највећи прекршај који је код диде Симе могао да направи његов Нено, како ме је он звао. Али о томе касније.

Бакин стан имао је велики дупли прозор, преко којег је зима мразом сликала своје иконе и витраже, а у које сам ја као мали гледао нетремице, замишљајући и мијењајући облике онога што нам иње ујутро донесе. Загријавао бих прсте својим дахом, и попут наивног сликара мијењао линије које је зима исцртала. Тиме сам могао да се забављам сатима, док не улети неко од старијих и потјера ме у просторију која се грије.

А тај прозор био је мој поглед на Сарајево. Поглед на Титову улицу одозго, на мјесто на ком се у њу улива Улица краља Томислава, правећи велику делту. Са лијеве стране те делте стајао је Умјетнички павиљон, који је у то доба служио као мјесто састанка пријатеља, познаника, пословних партнера, љубавних парова. То је била тачка упознавања, руковања, грљења или првог пољупца. Насупрот њему, са друге стране Краља Томислава, на мјесту одакле се узбрдо пењало на Џициковац, стајао је велики јавни тоалет обојен у сиво, из чијих се тамних подземних ходника ширио мирис амонијака. Код њега се нико није састајао.

Титовом су пролазили трамваји, црвени и зелени, а из Краља Томислава долазили су аутобуси жути и зелени. Крај Умјетничког павиљона у Улици краља Томислава била је станица линија 17, 14 и 20, линија које ће обиљежити први дио мог живота. Одмах поред станице биле

су графика и телефонска говорница. На ћошку изнад – самопослуга. Центар града који никад не спава.

Сатима сам стајао на прозору бакиног стана и гледао Сарајево... Пролазили су трамваји, тресући темеље бакине зграде, дрмајући штокове прозора са ког сам осматрао. Пролазили су аутобуси, аутомобили, бицикли, мали и велики људи, жене, дјеца, студенти, ђаци, милицајци, бабе са цегерима, деде. Узбудљиво и заразно. Из аутобуса и трамваја излазили су људи, натоварени муком, или срећом, тешким или лаким корацима, некад ужурбани, некад лежерни, некад трчећи, некад тумарајући, поздрављали су се једни с другима, љубили се, грлили, свађали.

Неки су трчали за трамвајем. Понекад би га и увадили, али се чешће догађало да им затвори врата пред носом. Тада су возило градског саобраћаја испраћали псовком и цијели ритуал завршавали пљувањем у правцу возача. Љутито би се окретали и припаљивали цигарету, гледајући у смјеру одакле се са нестрпљењем и неизвјесношћу очекивао долазак сљедећег трамваја.

У та времена се право пушило. Ко не пуши, није одрастао. Аутомобили су дисциплиновано чекали знак саобраћајца да им да̑ дозволу да крену. Возачи су љети лежерно избацивали лијеви лакат кроз прозор, гледајући испод сунчаних наочала шуму пролазника, не би ли видјели некога интересантног а да би, истовремено, и сами били виђени. Зими су те исте руке гријали хукћући у њих властиту топлоту, док су им се аути гушили због залеђених килера. Из аутобуса су истрчавали возачи, само да запале једну на брзину или да у киоску изнад станице млатну једну виршлу уваљану у сенф и убудену

у кифлу боје људске коже. Под пазухом њихових синтетичких плавих кошуља искрадала се флека зноја која се данима скупљала на том скровитом мјесту. Они су скидали своје шапке и руком у којој гори цигарета зализивали косу натопљену знојем, причајући са колегама. Никад нисам знао о чему су возачи аутобуса причали, али сам осјећао да је то нешто важно. Не би иначе имали униформу. Можда су давали свој суд о дневним догађајима, ручку који их чека код куће, посљедњем дербију или ситуацији на Блиском истоку.

Рекох, испред Умјетничког павиљона кога више нема – срушен је док сам ја био мали – састајали су се парови. Проматрао их са прозора, не знајући суштину њихове игре. Гледао сам их као неко ко гледа неки спорт чија правила не познаје. Као да Киргиз гледа бејзбол. Било је разних парова. Неки су се свађали чим се виде, неки би се страсно пољубили, па загрљени кренули у нову ноћну авантуру. Било је и оних који се не би ни дотакли. Само би пришли једно другом и ћутке, без вишка покрета, настављали заједно у непознатом правцу. Изгледали су као неко ко је ту везан некаквим уговором, а не својом вољом. Неки парови су се смијали, па причали, па се поново смијали, па се грлили, не примјетивши да већ пола сата стоје на мјесту на коме су се састали. То су били они чија је љубав толико јака да им није важно ни гдје су, ни колико дуго стоје. То је била љубав која поништава постојање остатка свијета.

То је, у ствари, дефиниција љубави!

Осјећање које поништава постојање остатка свијета.

Некад се догађало да она не дође. Он стоји, пали већ трећу цигарету. Гледа околу, сваки трамвај му буди наду. Гледа лица оних што излазе из трамваја. Не дише...

тражи је покретима лудака... криви се попут торња у Пизи... види је у сваком од путника, али изађоше сви – а ње нема. Он поново погледа на сат. Можда је стао. Пита пролазника, показујући руком на зглоб шаке. Колико? Овај застаје. Гледа на сат полако и пажљиво, као да не жели да пружи погрешну информацију. Толико и толико. Овај се окреће бијесан, поново пали цигарету. Ево још једног трамваја, овог пута је празан. Из њега излази само једна дјевојка. То је она... Не, није. Она пролази поред њега, а он је није ни погледао. Одлази до говорнице. Нема ситних. Улази у гранап. Излази из гранапа. Поново долази до павиљона. Опет трамвај. Он му притрчава пун наде. Из њега излазе десетине људи. Ње нема. Ја га гледам већ пола сата. Да је дошао петнаест минута раније, било би да она касни већ петнаест минута, али није дошао петнаест минута раније. Он је мало закаснио. То је оно што га јебе. Можда га је чекала, видјела је да га нема и демонстративно отишла. Куда је отишла? А можда није ни дошла.

Питам се, шта он мисли сада.

Он мисли нешто као: „Свашта сам јој рекао прошле ноћи, али јутрос ме звала... И било је све у реду... Можда се само претварала да је све у реду, јер није била сама. Па шта што није била сама, као да је она таква особа која кад није сама неће да те пошаље у пичку материну. Мора да је љута.“

Одлази до телефонске говорнице. Отвара врата говорнице, наилази трамвај. Истрчава из говорнице... нема никога, само двије бабе са цегерима и четири Циганчића који шутирају пластичну чашицу у којој је некад обитавао јогурт. Дижу бесмислену галаму. Нервирају га.

Поново се враћа до телефонске говорнице. Неколико секунди касније, излази. Пали цигарету. Одлази.

Но, погледам на другу страну.

На другој страни павиљона чека она. Склања главу од пролазника. Нервозна је. Покушава да се смири читајући насловне стране новина окачених са унутрашње стране излога трафике. Не може да је смири ни то. Долази аутобус. Она стаје пред њега. Гледа га. Из аутобуса истрчава гомила средњошколаца. Излијећу на улицу попут крда, претрчавају цесту, ударају дланом о саобраћајне знаке, пењу се на зидић што дијели цесту од парка и скачу са њега. Ударају пролазнике својим тешким торбама напуњеним књигама без смисла и садржаја, пљују у даљину, гађају се каменом, протрчавају. Иза њих остаје пустош, згажена пластика и она, која још чека. Долази други аутобус. Она губи наду, гледа молећиво возача као да је он тај који доводи њеног драгог, као да је возач *седамнаесџке* тај који одлучује да ли ће драги доћи. И гле, умјесто из *седамнаесџке*, драги долази с леђа, ставља јој руке преко очију. Опа, пољубац, али она је љута, окреће му леђа, он се правда, она показује на сат изнад зграде павиљона, као да га је неко намјерно поставио на мјесто састанака љубавних парова, да би евентуално кашњење једног од заљубљених било идентификовано на лицу мјеста. Он је моли да се смири.

„Немој да правимо сцене... нисам могао раније... тетка је закључала врата... ја сам остао без кључа... стари ради... прескако сам са свог балкона на Мирсадов... Мирсадова стара мал' није добила удар... али, мала. Немој сад да ја будем љут. Па ја живим на тринаестом спрату на Ченгић вили... а ја сам прескако ограду.“

Узалуд. Она нема разумијевања. Он пали цигарету. Приближава јој се. Она узмиче. Он је загрли око струка. Она се измигољи. Он је пољуби у образ. Она се привије. Он је загрли преко рамена, она њега испод пазуха. Кренуше. Хвала Богу, све је у реду.

Ето, Сарајево је са бакиног прозора изгледало допадљиво и изазовно. Сијало је блиставом радошћу и ведрином. Сарајево је са бакиног прозора одисало неком загонетном ужурбаношћу, чији смисао нисам схватао, али ме је опчињавала. Сарајево је са бакиног прозора зрачило оптимизмом и то не без разлога. Будућност му је спремавала двадесет најсјајнијих година у његовој историји!